

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

การส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา

Extension of Rice Product Processing of Community Enterprises Members in
Nong Bunmak District, Nakhon Ratchasima Province

ชัชฎ ญัฐธัญญกุล (Chathan Natthanyakun)¹ เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (Chalemsak Toomhirun)²
จินดา ขลิบทอง (Jinda Khlibtong)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพทั่วไปและสภาพการผลิตข้าว 2) ความรู้และความต้องการวิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว 4) เปรียบเทียบการได้รับและความต้องการการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว และ 5) สังเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว ประชากร คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนอำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 150 ราย กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ตัวอย่าง จำนวน 109 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 55.51 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวเฉลี่ย 23.7 ปี ขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 19.56 ไร่ ได้เข้ารับการอบรมทางด้านการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวเฉลี่ย 1.14 ครั้งต่อปี สมาชิกส่วนใหญ่ ร้อยละ 49.5 ทำนาตอน ต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ย 3,575.60 บาทต่อไร่ ผลตอบแทนการผลิตเฉลี่ย 5,783.41 บาทต่อไร่ 2) สมาชิกมีความรู้ในการแปรรูปข้าวต้มมัด ร้อยละ 99.1 3) สมาชิกมีปัญหาเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวในระดับมากที่สุดในด้านการสนับสนุน ด้านเทคโนโลยี ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว ด้านการตลาด และปัญหาในระดับมากในด้านการส่งเสริมการตลาด 4) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้รับการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว โดยรวมในระดับน้อยที่สุด สมาชิกมีความต้องการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว โดยรวมในระดับปานกลาง และ 5) แนวทางการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา คือ ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว โดยพิจารณาจากความต้องการของสมาชิก และส่งเสริมผ่านช่องทางที่เหมาะสม ได้แก่ การใช้สื่อบุคคล โดยผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ และโดยวิธีการส่งเสริมด้วยการทัศนศึกษาดูงาน การฝึกอบรม และการเยี่ยมเยียนสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ตามลำดับ

คำสำคัญ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว แนวทางการส่งเสริม

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช e-mail chathan.doe@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช e-mail artoom@hotmail.com

³ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช e-mail arkjin@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study 1) general conditions and rice production conditions 2) knowledge and needs for product processing method for rice 3) problems and suggestions about product processing from rice 4) the comparison between the receiving and needs for the extension about product processing from rice and 5) the synthesis of the extension guidelines on product processing from rice. The population was 150 members of the community enterprises in Nong Bunmak district, Nakhon Ratchasima province. The sample size of 109 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.05 through simple random sampling method. Data were collected by conducting interview. Data were analyzed by using descriptive statistics, T-test, multiple regression analysis, and content analysis. The results of the research showed that 1) most of the members were female with the average age of 55.51 years old, completed primary school education, had the average experience in rice production of 23.7 years, had the average area size owned for agricultural purpose 19.56 Rai, and had received the average the agricultural training which related to product processing from rice of 1.14 time/ year. The majority of the members which accounted for 49.5% did the highland rice farming. The average rice production cost was 3,575.60 Baht/Rai, and the average return from the products was 5,783.41 Baht/Rai. 2) Members had the knowledge in making glutinous rice steamed in banana leaf at 99.1%. 3) Members faced with the problems regarding rice processing products at the highest level on the support aspect, technology aspect rice processing product aspect, and marketing aspect. They encountered the problems at the high level on the aspect of agricultural extension. 4) Members of the community enterprises received the extension on rice processing products, overall, at the lowest level. They needed the extension on the rice processing products, overall, at the moderate level. 5) The extension guidelines for rice product processing of community enterprise members in Nong Bunmak district, Nakhon Ratchasima province included the knowledge extension on rice processing products and the appropriate extension channels such as personal media usage by community leaders, the government officers became the knowledge transferors, the use of electronic and publication media by the extension methods such as field trips, training, and visitation to the community enterprise members, respectively.

Keywords: Community enterprise member, Product processing from rice, Extension guidelines

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

บทนำ

ข้าวมีความสำคัญต่อประเทศไทยในฐานะที่เป็นอาหารเพื่อการบริโภคของคนในประเทศ และเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับประเทศมาเป็นเวลาช้านาน ประเทศไทยถูกจัดลำดับให้เป็นผู้ผลิตข้าวลำดับต้นๆของโลก ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะเป็นผู้ผลิตและส่งออกข้าวที่สำคัญ แต่จากการวิเคราะห์ศักยภาพการแข่งขันในตลาดโลกของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พบว่าประเทศไทยจะเป็นผู้ผลิตและส่งออกข้าวรายต้นๆของโลกแต่ยังมีจุดอ่อนอีกหลายประการ ประเด็นที่สำคัญก็คือ ต้นทุนการผลิตสูงเนื่องจากเกษตรกรมีค่าใช้จ่ายการผลิตสูงขึ้นทุกปี ทั้งค่าแรง ค่าปุ๋ยเคมี ค่าสารเคมี ค่าเมล็ดพันธุ์ เป็นต้น ทำให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนสุทธิเพียงเล็กน้อย และก่อให้เกิดปัญหานี้สืบตามมา ดังนั้นจากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตไม่จำเป็นที่จะเป็นการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ หรือการลดต้นทุนการผลิตจึงเป็นประเด็นที่ควรตระหนักถึงอย่างยิ่ง ดังเช่น นโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มผลผลิตต่อไร่ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ประเทศสามารถรักษาระดับการเป็นผู้ส่งออกที่สำคัญ และยังเป็น การช่วยเหลือเกษตรกรในการลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ ลดภาระหนี้สินและส่งผลให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2558)

ประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) โดยมีความมุ่งมั่นที่จะยกระดับเกษตรกรไทยให้มีความสามารถในการแข่งขันจึงกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคเกษตรกรรมเพื่ออนาคตที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น รวมทั้งมีการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพิ่มการจ้างงานในภาคเกษตรเพื่อรองรับเศรษฐกิจชีวภาพ รวมทั้งยกระดับอาชีพเกษตรกรให้มีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นและมีความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ทำสวน โดยในปี พ.ศ. 2566 อำเภอหนองบุญมาก มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวรวมทั้งสิ้น 64,955.69 ไร่ 5,453 ครัวเรือน (ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร, 2566) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวได้รวมกลุ่มกันผลิตข้าวเนื่องจากประสบปัญหาตั้งแต่กระบวนการผลิต ดินเสื่อมโทรม ขาดปัจจัยการผลิตที่ดี ขาดการพัฒนา องค์ความรู้เรื่องวิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว จึงได้เริ่มรวมกลุ่มสมาชิกผู้ปลูกข้าวเพิ่มมากขึ้นและจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน แต่ส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจที่แท้จริง ในด้านการผลิต ด้านวิธีการแปรรูป ด้านการตลาด

จากเหตุผลและผลการสำรวจข้างต้นนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา โดยหากยังมีการดำเนินการหรือสถานการณ์เช่นนี้ต่อไป อาจก่อให้เกิดปัญหาความยากจนจากต้นทุนการผลิตที่สูง ดังนั้นการวิจัยการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำไปใช้ประโยชน์เป็นข้อมูลให้แก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ใช้ในการวางแผนการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว เพื่อให้สามารถขยายตลาดทั้งภายในประเทศ รวมถึงการส่งออกส่งผลให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและสภาพการผลิตข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
2. เพื่อศึกษาความรู้และความต้องการวิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
4. เพื่อเปรียบเทียบการได้รับและความต้องการการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
5. เพื่อสังเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากร คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี พ.ศ. 2566 จำนวน 150 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โยมานเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 109 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ลักษณะคำถามทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปและสภาพการผลิตข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ตอนที่ 2 ความรู้และความต้องการการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และตอนที่ 4 การได้รับและความต้องการการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการตรวจสอบความตรงในเนื้อหา (content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.80 และตรวจสอบความเที่ยง (reliability consistency) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 30 ราย ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค ตอนที่ 2 เท่ากับ 0.976 ตอนที่ 3 เท่ากับ 0.809 และตอนที่ 4 เท่ากับ 0.955 จากนั้นจึงนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม 2566 ถึงเดือนพฤษภาคม 2567 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอ้างอิง ได้แก่ การทดสอบค่าทีแบบจับคู่ (paired t-test) การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เชื่อมโยงเข้าสู่ตัวแปรตามกรอบแนวคิดการวิจัย จากนั้นนำผลการวิจัยจากตอนที่ 1 ถึง ตอนที่ 4 มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นภาพโมเดลการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิจัยเป็น 6 ตอน ตามผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สภาพทั่วไปและสภาพการผลิตข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 53.2) อายุเฉลี่ย 55.51 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 66.1) ประสบการณ์การปลูกข้าวเฉลี่ย 23.7 ปี ทั้งหมดเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มธ.ก.ส. (ร้อยละ 43.1) พื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 19.56 ไร่ เป็นของครัวเรือน (ร้อยละ 96.3) มีรายได้จากการเกษตรเฉลี่ย 222,798 บาทต่อปี รายจ่ายภาคการเกษตรเฉลี่ย 68,160.00 บาทต่อปี สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.50 คน แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.47 คน แรงงานนอกครัวเรือนเฉลี่ย 1.30 คน ใช้เงินทุนของตนเอง (ร้อยละ 96.3) มีหนี้สินเฉลี่ย 109,816.51 บาทต่อปี การเข้ารับการอบรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวเฉลี่ย 1.14 ครั้งต่อปี ได้รับความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (ร้อยละ 93.6) รองลงมาเป็นผู้ถ่ายทอด (ร้อยละ 92.7) ตามลำดับ

สมาชิกทำการเกษตรโดยเป็นการทำนาทั้งหมด รองลงมาเป็นการทำไร่ และทำสวน (ร้อยละ 88.1 และ 29.1) ตามลำดับ พื้นที่ทำนาเป็นพื้นที่ดอน (ร้อยละ 49.5) ปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 ทั้งหมด โดยการซื้อขายแลกเปลี่ยนภายในชุมชน (ร้อยละ 63.3) ใช้แหล่งน้ำที่เป็นลำห้วยหรือลำน้ำ (ร้อยละ 77.1) เตรียมดินโดยการไถแปร (ร้อยละ 93.6) ใช้วิธีการทำ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

นาหว่าน (ร้อยละ 98.2) ใช้เครื่องจักรกลการเกษตร (ร้อยละ 93.6) ปรับปรุงบำรุงดินโดยใช้ปุ๋ยเคมี (ร้อยละ 75.2) ป้องกันศัตรูพืชโดยใช้สารเคมี (ร้อยละ 71.6) ใช้บริการรถเกี่ยวข้าว (ร้อยละ 99.1) ปริมาณผลผลิตข้าวในปี 2566/67 เฉลี่ย 371.65 กิโลกรัมต่อไร่ จำหน่ายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง (ร้อยละ 69.7) และจำหน่ายผ่านวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด ไม่มีการถนอมอาหารเพื่อเก็บรักษา (ร้อยละ 96.3)

สมาชิกมีต้นทุนผลิตข้าวเฉลี่ย 3,575.60 บาทต่อไร่ เป็นค่าแรงงาน 1,313.86 บาทต่อไร่ และค่าวัสดุ 2,261.74 บาทต่อไร่ โดยมีผลผลิตเฉลี่ย 374.04 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาขาย 15.52 บาทต่อกิโลกรัม รายได้รวม 5,783.41 บาท/ไร่

2. ความรู้และความต้องการการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกมีความรู้ในการแปรรูป 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) ข้าวต้มมัด (ร้อยละ 99.1) 2) ข้าวหลาม (ร้อยละ 97.2) 3) เส้นขนมจีนสด (ร้อยละ 83.5) 4) ข้าวแต่น (ร้อยละ 82.6) 5) เส้นหมี่โคราช (ร้อยละ 78.0) แต่มีความรู้การแปรรูปไอศกรีมน้ำข้าวกลิ้งงอกน้อยที่สุด (ร้อยละ 9.2)

เมื่อสอบถามความต้องการการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว สมาชิก มีความต้องการในระดับน้อย 4 รายการ คือ 1) การแปรรูปเส้นหมี่โคราช 2) การแปรรูปโจ๊กกึ่งสำเร็จรูป 3) การแปรรูปเครื่องต้มยำข้าวกลิ้งงอก และ 4) การแปรรูปไอศกรีมน้ำข้าวกลิ้งงอก นอกนั้นมีความต้องการในระดับน้อยที่สุด จำนวน 6 รายการ คือ 1) การแปรรูปเส้นขนมจีนสด 2) การแปรรูปเส้นขนมจีนอบแห้ง 3) การแปรรูปข้าวหลาม 4) การแปรรูปข้าวต้มมัด 5) การแปรรูปข้าวแต่น และ 6) การแปรรูปข้าวพองอัดแท่ง

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีปัญหาในระดับมากที่สุดในด้าน 1) การสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 4.51) 2) เทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 4.44) 3) การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว (ค่าเฉลี่ย 4.36) และ 4) การตลาด (ค่าเฉลี่ย 4.29) และปัญหาในระดับมากในด้าน การส่งเสริมการตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.88)

และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า สมาชิกมีปัญหามากที่สุด ในเรื่อง 1) ขาดความรู้และประสบการณ์ในการแปรรูป 2) ต้นทุนวัตถุดิบในการแปรรูปมีราคาสูง 3) ขาดแคลนเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการแปรรูป 4) ขาดการถ่ายทอดเทคโนโลยีการแปรรูป 5) ขาดแคลนเงินทุนในการแปรรูป 6) ขาดการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตจากภาครัฐ 7) ขาดหน่วยงานจัดอบรมถ่ายทอดความรู้การแปรรูป 8) ไม่มีช่องทางการจัดจำหน่าย 9) ผลิตภัณฑ์มีคู่แข่งจำนวนมาก และ 10) ขาดการออกแบบการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม ทันสมัย

สำหรับข้อเสนอแนะอื่นๆ พบว่า สมาชิกมีข้อเสนอแนะ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.58 ในประเด็นข้อเสนอแนะด้านการผลิตข้าว โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) ราคาปัจจัยการผลิตสูง เช่นปุ๋ยเคมี เมล็ดพันธุ์ มีราคาสูงขึ้น เสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แก้ปัญหาและช่วยเหลือในการสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้แก่สมาชิก 2) การเพิ่มปริมาณผลผลิต เสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐ ให้ความรู้และวิธีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ เกี่ยวกับการผลิตข้าวให้ได้ปริมาณมากขึ้น

4. การได้รับและความต้องการการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกได้รับการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว โดยรวมในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.72) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า สมาชิกได้รับ 1) การส่งเสริมด้านความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.48) 2) การส่งเสริมโดยสื่อบุคคล ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.25) 3) การส่งเสริมโดยสื่อสิ่งพิมพ์ ในระดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

น้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.24) 4) การส่งเสริมโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.23) และ 5) วิธีการส่งเสริม ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.36)

สมาชิกวิสาหกิจชุมชน มีความต้องการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว โดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.81) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า สมาชิกมีความต้องการ 1) การส่งเสริมด้านความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.22) 2) การส่งเสริมโดยสื่อบุคคล ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.29) 3) การส่งเสริมโดยสื่อสิ่งพิมพ์ ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.93) 4) การส่งเสริมโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.83) และ 5) วิธีการส่งเสริม ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.76) ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบการได้รับและความต้องการการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว (n=109)

การส่งเสริม	ระดับการได้รับ		ระดับความต้องการ		การเปรียบเทียบ	
	ค่าเฉลี่ย	SD.	ค่าเฉลี่ย	SD.	t	p- value
1. ความรู้	1.48	0.675	3.22	1.289	15.804	0.000**
2. สื่อบุคคล	2.25	0.592	3.29	0.993	9.162	0.000**
3. สื่อสิ่งพิมพ์	1.24	0.382	1.93	1.137	8.153	0.000**
4. สื่ออิเล็กทรอนิกส์	2.23	0.666	2.83	1.119	5.491	0.000**
5. วิธีการส่งเสริม	1.36	0.569	2.76	1.290	12.742	0.000**
รวม	1.72	0.319	2.81	1.024	12.709	0.000**

การแปลผล 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

* มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 ** มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.01

5. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (Y) โดยใช้สถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี Enter โดยกำหนดตัวแปรอิสระ ได้แก่ อายุ (X_1) ประสบการณ์ในการปลูกข้าว (X_2) ขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตร (X_3) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (X_4) จำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน (X_5) จำนวนแรงงานภาคการเกษตรนอกครัวเรือน (X_6) การเข้ารับการอบรมทางด้านการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว (X_7) ราคาขาย (X_8) และรายได้รวม (X_9) พบว่า มีตัวแปรจำนวน 4 ตัวที่มีผลต่อการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ประสบการณ์ในการปลูกข้าว (X_2) จำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน (X_5) การเข้ารับการอบรมทางด้านการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว (X_7) และ รายได้รวม (X_9) โดยสร้างเป็นสมการในการทำนายได้ดังนี้

$$\text{สมการ } \hat{Y} = 3.481 - 0.044 (X_2) - 0.195 (X_5) + 0.381 (X_7) + 0.000 (X_9)$$

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

$$R = 0.837 \quad R^2 = 0.701 \quad F = 25.819 \quad p\text{-value} < 0.05$$

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการเข้ารับการอบรมทางด้านการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว มีผลความสัมพันธ์ในเชิงบวก กล่าวคือ สมาชิกได้เข้ารับการอบรมเพิ่มขึ้น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกก็จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วย ในทางตรงข้าม ประสบการณ์ในการปลูกข้าว และจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน มีผลความสัมพันธ์ในเชิงลบ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกมีประสบการณ์ในการปลูกข้าว และจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเพิ่มขึ้น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกก็จะมีแนวโน้มลดลง โดยสมการนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของความต้องการการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว (Y) ได้ร้อยละ 70.1 ($R^2 = 0.701$)

6. การวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยจากตอนที่ 1 ถึงตอนที่ 5 มาทำการสังเคราะห์ โดยใช้แนวคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ได้แก่ วิธีการส่งเสริม การส่งเสริมแบบมวลชน แบบจำลองการสื่อสาร SMCR Model ของเบอร์โล ประกอบด้วย ผู้ส่งสาร ข่าวนสาร ช่องทางในการส่ง และผู้รับ และทฤษฎีการเผยแพร่นวัตกรรม ประกอบด้วย ขั้นรับรู้ ขั้นสนใจ ขั้นไตร่ตรอง ขั้นทดลองทำ ขั้นยอมรับนำไปปฏิบัติ กำหนดเป็นแนวทางการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา แนวทางการส่งเสริม มีดังนี้

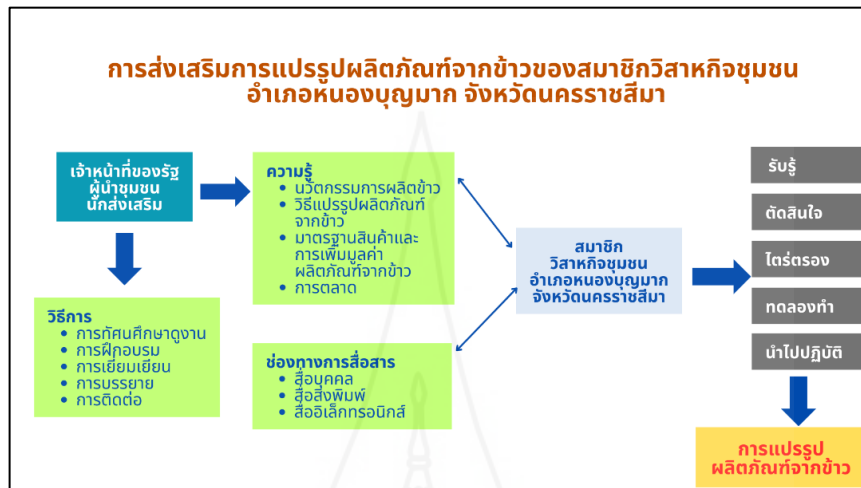
1. ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ ของรัฐ/นักส่งเสริม ที่เกี่ยวข้องมีบทบาทในการส่งเสริมให้ความรู้แก่สมาชิกเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว และสมาชิกสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง มีการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการตลาดเพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยผ่านช่องทางต่างๆ ได้แก่ การใช้สื่อบุคคล การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ และวิธีการที่เหมาะสม ได้แก่ การทัศนศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การเยี่ยมเยียนที่วิสาหกิจชุมชน การบรรยายให้ความรู้ และการติดต่อกับสมาชิกตามลำดับ และมีบทบาทในการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน เพื่อสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว

2. สมาชิกมีบทบาทในการพัฒนาตนเอง โดยให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐในการเข้ารับการอบรมทางด้านการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว เกิดการกระตุ้นเพื่อให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ เกิดการสร้างเครือข่ายในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มพูนทักษะในการศึกษาดูงานวิสาหกิจชุมชน เกษตรกรต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จเพื่อสร้างแรงจูงใจและเกิดแนวคิดในการพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวที่หลากหลายรูปแบบ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น เพื่อให้สมาชิกเกิดการยอมรับและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามทฤษฎีการสื่อสารนวัตกรรมของโรเจอร์ส 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นรับรู้ ขั้นสนใจ ขั้นไตร่ตรอง ขั้นทดลองทำ และขั้นนำไปปฏิบัติ และได้รับผลจากการปฏิบัติทำให้สมาชิกมีความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวที่หลากหลาย มีช่องทางการจัดจำหน่าย มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม และมีรายได้เพิ่มขึ้น ได้ดังภาพที่ 2

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

ภาพที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาเรื่องการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปและสภาพการผลิตข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลสภาพทั่วไปของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่ (ร้อยละ 53.2 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 55.1 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ ชยพล แสนประดิษฐ์ (2563, น. 59) ศึกษาเรื่องการส่งเสริมการผลิตและเพิ่มมูลค่าข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 54.7) อายุเฉลี่ย 52.01 ปี เกษตรกรส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวเฉลี่ย 23.7 ปี (ร้อยละ 100) เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน มีขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 19.56 ไร่ มีลักษณะการถือครองที่ดินส่วนใหญ่ (ร้อยละ 96.3) เป็นของครัวเรือนทั้งหมด มีรายได้จากการเกษตรเฉลี่ย 222,798 บาทต่อปี มีรายจ่ายจากการเกษตรเฉลี่ย 68,160 บาทต่อปี จำนวนสมาชิกครัวเรือน เฉลี่ย 3.5 คน มีแรงงานจากการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.47 คน มีแรงงานจากการเกษตรนอกครัวเรือน เฉลี่ย 0.88 คน แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 96.3) ใช้แหล่งเงินทุนของตนเอง มีสภาพหนี้สินของครัวเรือนเฉลี่ย 83,394.50 บาทต่อปี มีการได้เข้ารับการอบรมทางด้านการเกษตร ที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวเฉลี่ย 0.39 ครั้งต่อปี สมาชิกส่วนใหญ่ (ร้อยละ 93.6) ได้รับแหล่งความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

สมาชิกส่วนใหญ่ร้อยละ 100 ทำนา ร้อยละ 49.5 ทำนาดอน สมาชิกร้อยละ 100 ปลูกข้าว ขาวดอกมะลิ 105 สมาชิกส่วนใหญ่ (ร้อยละ 63.3) ซื้อขายแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าวภายในชุมชน สมาชิก (ร้อยละ 77.1) ใช้แหล่งน้ำในการปลูกข้าวจากลำห้วย/ลำน้ำ สมาชิก (ร้อยละ 93.6) เตรียมดินโดยการไถแปร สมาชิก (ร้อยละ 98.2) ทำนาหว่าน สมาชิก (ร้อยละ 93.6) ใช้เครื่องจักรกลการเกษตร เช่น รถไถ เครื่องพ่นเมล็ดข้าว สมาชิกส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.2) ปรับปรุงบำรุงดินโดยใช้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

ปุ๋ยเคมี (ร้อยละ 71.6) ใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช สมาชิกส่วนใหญ่ (ร้อยละ 99.1) ใช้วิธีการเก็บเกี่ยวโดยใช้บริการรถเกี่ยวข้าว (รถเกี่ยววนวด) ปริมาณผลผลิตที่ได้รับในปี 2566/67 เฉลี่ย 371.65 กิโลกรัมต่อไร่ สมาชิกส่วนใหญ่ (ร้อยละ 69.7) จำหน่ายผลผลิตข้าวให้พ่อค้า คนกลาง และรวมกลุ่มจำหน่ายให้วิสาหกิจชุมชน (ร้อยละ 100) สมาชิกส่วนใหญ่ (ร้อยละ 96.3) ไม่มี ไม่มีการถนอมอาหารเพื่อเก็บรักษา มีต้นทุนการปลูกและดูแลรักษา 3,575.6 บาทต่อไร่ เป็นค่าแรงงาน 1,313.86 บาทต่อไร่ และค่าวัสดุ 2,261.74 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 374.04 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาขายเฉลี่ย 15.52 บาทต่อกิโลกรัม และสมาชิกมีรายได้รวมเฉลี่ย 5,783.41 บาทต่อไร่

2. ความรู้และความต้องการการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ในการแปรรูป 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) ข้าวต้มมัด (ร้อยละ 99.1) 2) ข้าวหลาม (ร้อยละ 97.2) 3) เส้นขนมจีนสด (ร้อยละ 83.5) 4) ข้าวแต่น (ร้อยละ 82.6) 5) เส้นหมี่โคราช (ร้อยละ 78.0) แต่มีความรู้การแปรรูปไอศกรีมน้ำข้าวกล็องงอกน้อยที่สุด (ร้อยละ 9.2)

เมื่อสอบถามความต้องการการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว สมาชิกมีความต้องการในระดับน้อย 4 รายการ คือ 1) การแปรรูปเส้นหมี่โคราช 2) การแปรรูปโจ๊กกึ่งสำเร็จรูป 3) การแปรรูปเครื่องต้มยำน้ำข้าวกล็องงอก และ 4) การแปรรูปไอศกรีมน้ำข้าวกล็องงอก นอกนั้นมีความต้องการในระดับน้อยที่สุด จำนวน 6 รายการ คือ 1) การแปรรูปเส้นขนมจีนสด 2) การแปรรูปเส้นขนมจีนอบแห้ง 3) การแปรรูปข้าวหลาม 4) การแปรรูปข้าวต้มมัด 5) การแปรรูปข้าวแต่น และ 6) การแปรรูปข้าวพองอัดแท่งสอดคล้องกับ เกศินี จันทรโสภณ และคณะ (2560, น.106) ได้ศึกษาเรื่องการส่งเสริมการแปรรูปข้าวและวัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าของชุมชน ซึ่งอภิปรายได้ว่า การนำองค์ความรู้จากงานวิจัยมาใช้ในการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ให้เป็นผลิตภัณฑ์อาหารจากข้าวและวัตถุดิบในท้องถิ่นตามความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือประธานกลุ่มและสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมต้องมีความรู้ที่รับการถ่ายทอด ไปใช้ในการดำเนินกิจการทั้งส่วนตัวของสมาชิกแต่ละคน เป็นการลดรายจ่าย และได้รับเชิญจากหน่วยงานราชการให้นำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปร่วมงานเพื่อจัดแสดงหรือจำหน่าย เป็นการสร้างรายได้โดยการใช้วัตถุดิบในชุมชน

แสดงให้เห็นว่าสมาชิกเห็นความสำคัญของการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว ในระดับน้อย เนื่องจากขาดแคลนเงินทุนในการผลิต ปัจจัยการผลิตจากภาครัฐ และขาดความรู้ด้านการแปรรูป ไม่มีช่องทางการจัดจำหน่าย ขาดการออกแบบ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม ทันสมัย ผลิตภัณฑ์มีคู่แข่งจำนวนมาก ดังนั้น เจ้าหน้าที่ควรมีการส่งเสริมองค์ความรู้และขับเคลื่อนให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกิดความรู้เกี่ยวกับวิธีแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว ความรู้ด้านมาตรฐานสินค้าและการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากข้าว และความรู้ด้านการตลาด

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีปัญหามากที่สุดคือ ปัญหาด้านการสนับสนุน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนให้ความสำคัญมากที่สุดในประเด็นด้านขาดแคลนเงินทุนในการผลิต และสมาชิกมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวให้ได้ปริมาณมากขึ้น และลดต้นทุนการผลิต และให้หน่วยงานจัดทำโครงการศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งจะทำให้สมาชิกมีองค์ความรู้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ อภิวัฒน์ จตุรัส (2563, น. 99) ศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ที่พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะควรมีการส่งเสริมการแปรรูปข้าวเพื่อสร้างมูลค่าข้าว

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีรายเพิ่มขึ้น และควรมีการจัดการแหล่งจำหน่ายข้าวให้แก่เกษตรกร ทั้งนี้ สมาชิกยังขาดความรู้และประสบการณ์ ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว ควรได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สมาชิกได้เข้าร่วมโครงการเพื่อได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากภาครัฐ รวมถึงการเข้ารับการอบรมถ่ายทอดความรู้ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว

4. การได้รับและความต้องการการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการสื่อในการส่งเสริม สมาชิกส่วนใหญ่มีความต้องการความรู้ผ่านช่องทางสื่อบุคคล ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ สอดคล้องกับ อภิวัฒน์ จตุรัส (2563, น. 99) ศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ที่พบว่า เกษตรกรต้องการให้หน่วยงานราชการส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้ผ่านอินเทอร์เน็ต คู่มือ การบรรยาย รวมทั้งการศึกษาดูงาน ในด้านการแปรรูปและการจัดจำหน่าย สามารถอธิบายได้ว่า ในการส่งเสริมองค์ความรู้ต่างๆให้แก่สมาชิก ความต้องการสื่อบุคคลจะแตกต่างกันตามพื้นที่ ดังนั้น ควรมีการสำรวจความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ก่อน เพื่อให้การส่งเสริมมีประสิทธิภาพมากที่สุด

5. ทดสอบสมมติฐานการวิจัย

1) การได้รับและความต้องการการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($p < 0.01$) ในทุกประเด็น โดย 1) มีความต้องการการส่งเสริมความรู้ด้านการแปรรูปมากกว่าการได้รับอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($t = 15.804$, $p < 0.01$) 2) มีความต้องการการส่งเสริมโดยสื่อบุคคลมากกว่าการได้รับอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($t = 9.162$, $p < 0.01$) 3) มีความต้องการการส่งเสริมโดยสื่อสิ่งพิมพ์มากกว่าการได้รับอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($t = 8.153$, $p < 0.01$) 4) มีความต้องการการส่งเสริมโดยอิเล็กทรอนิกส์มากกว่าการได้รับอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($t = 5.493$, $p < 0.01$) และ 5) มีความต้องการวิธีการส่งเสริมมากกว่าการได้รับอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($t = 12.742$, $p < 0.01$)

2) ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยการเข้ารับการอบรมทางด้านการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว มีผลความสัมพันธ์ในเชิงบวก กล่าวคือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เข้ารับการอบรมเพิ่มขึ้น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกก็จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วย ในทางตรงข้าม ปัจจัยด้านประสบการณ์ในการปลูกข้าว และปัจจัยด้านจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือน มีผลความสัมพันธ์ในเชิงลบ กล่าวคือเมื่อเกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกข้าว และจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเพิ่มขึ้น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกก็จะมีแนวโน้มลดลงโดยสมการนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของความต้องการการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวได้ ร้อยละ 70.1 ($R^2 = 0.701$)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและการอธิบายผลการวิจัยเรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยสรุปเป็นข้อเสนอแนะใน 2 ประเด็น ได้แก่ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป เพื่อเป็นประโยชน์และแนวทางให้แก่ผู้สนใจได้ศึกษาต่อไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

จากการวิจัยพบว่า สมาชิกยังขาดความรู้และวิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวในบางประเภท ดังนั้นนอกจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเข้าไปถ่ายทอดความรู้ ให้แก่สมาชิกอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องแล้ว สมาชิกควรหมั่นศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวจากแหล่งข้อมูลหรือช่องทางอื่น ๆ ที่หลากหลายโดยเฉพาะช่องทางสื่อต่าง ๆ ที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ นอกจากนี้สมาชิกที่เคยได้เข้ารับการฝึกอบรมทางด้านการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวควรนำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อนบ้าน เกษตรกรรายอื่น ๆ หรือผู้ที่สนใจ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลอื่นต่อไป

1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

จากการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสนับสนุนด้านความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ดังนั้น ควรมีการจัดฝึกอบรมให้สมาชิกเพื่อให้ได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรมการผลิตข้าว วิธีแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว มาตรฐานสินค้าและการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากข้าว ความรู้ด้านการตลาดเพื่อให้สมาชิก ได้ฝึกปฏิบัติและเพิ่มพูนความรู้อย่างต่อเนื่อง เมื่อการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวส่งผลดี ทำให้สมาชิกมีรายเพิ่มขึ้น สามารถพัฒนาเป็นอาชีพเสริม สร้างรายได้ให้ครอบครัวของสมาชิกและเกิดการหมุนเวียนรายได้ในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น และส่งเสริมให้สมาชิกมีความเป็นผู้ประกอบการด้านธุรกิจการเกษตรและอาหาร

1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

จากการวิจัยพบว่า หน่วยงานภาครัฐควรหาแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้สามารถเข้าร่วมพัฒนาพัฒนาภัณฑ์ที่มีความโดดเด่น ดังนั้นนอกจากการสนับสนุนการให้ความรู้ด้านการบรรยาย ด้านปัจจัยการผลิตแล้ว อาจจะสนับสนุนงบประมาณในด้านการศึกษาดูงานให้สมาชิกได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีประสบการณ์ใหม่ ๆ ได้นำกลับไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง และพัฒนางานด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป กำหนดได้เป็น 3 เรื่อง ดังนี้

2.1 ควรทำการศึกษาในพื้นที่อำเภออื่นในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อเปรียบเทียบการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวในสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกัน เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวระดับจังหวัดต่อไป เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีผลผลิตข้าวในปริมาณน้อย

2.2 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ต้นทุนการผลิตการวางแผนการตลาด และผลตอบแทนในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีต้นทุนการผลิตข้าวสูง

2.3 ควรทำการศึกษาในเรื่องการส่งเสริมการจำหน่าย เพื่อส่งเสริมอาชีพในชุมชนและการพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวให้เป็นสินค้า OTOP หรือสินค้าที่ได้รับรองมาตรฐานอาหารและยา (อย.) เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีปัญหาด้านการตลาด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2558). แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559). รายงานการควบคุมภายใน. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- เกศินี จันทโรสมณ. (2560). การส่งเสริมการแปรรูปข้าวและวัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน. สืบค้นจาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=499568.
- เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ. (2564). เทคนิค วิธีการ และการสื่อสารในการส่งเสริมและพัฒนากาเกษตร. ใน ประมวลสาระชุดวิชา การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่ 5). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2564). แนวคิด ทฤษฎีด้านการบริหารงานส่งเสริมและพัฒนากาเกษตร ใน ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารและการสื่อสารเพื่อส่งเสริมและพัฒนากาเกษตร (หน่วยที่ 2). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชยพล แสนประดิษฐ์. (2562). การส่งเสริมการผลิตและเพิ่มมูลค่าข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอวังบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร. (2566). ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร. สืบค้นจาก <http://farmer.doae.go.th>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อภิวัฒน์ จัตูรัส. (2563). แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกร อำเภอวังบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.